

KØBENHAVNS MUSEUM, 2015

KBM 4085 Husumparken

Matrikel nr. 2990 Husum, København, Sokkelund Herred,
Københavns Amt, Sted- og Sb-nummer (020306-618)

Kulturstyrelsens journalnummer: 2015-7.24.02/KBM-0004

Perioder og fund: Skelgrøft (sent 1700-tal), ildsteder, gruber
(forhistoriske?)

Udgravningsleder: Arkæolog Claes Hadevik.

Claes Hadevik & Niels H. Andreasen

Københavns Museum
Vesterbrogade 59
1620 København V
Telefon: +45 33 21 07 72
Fax: +45 33 25 07 72
E-mail: museum@kff.kk.dk

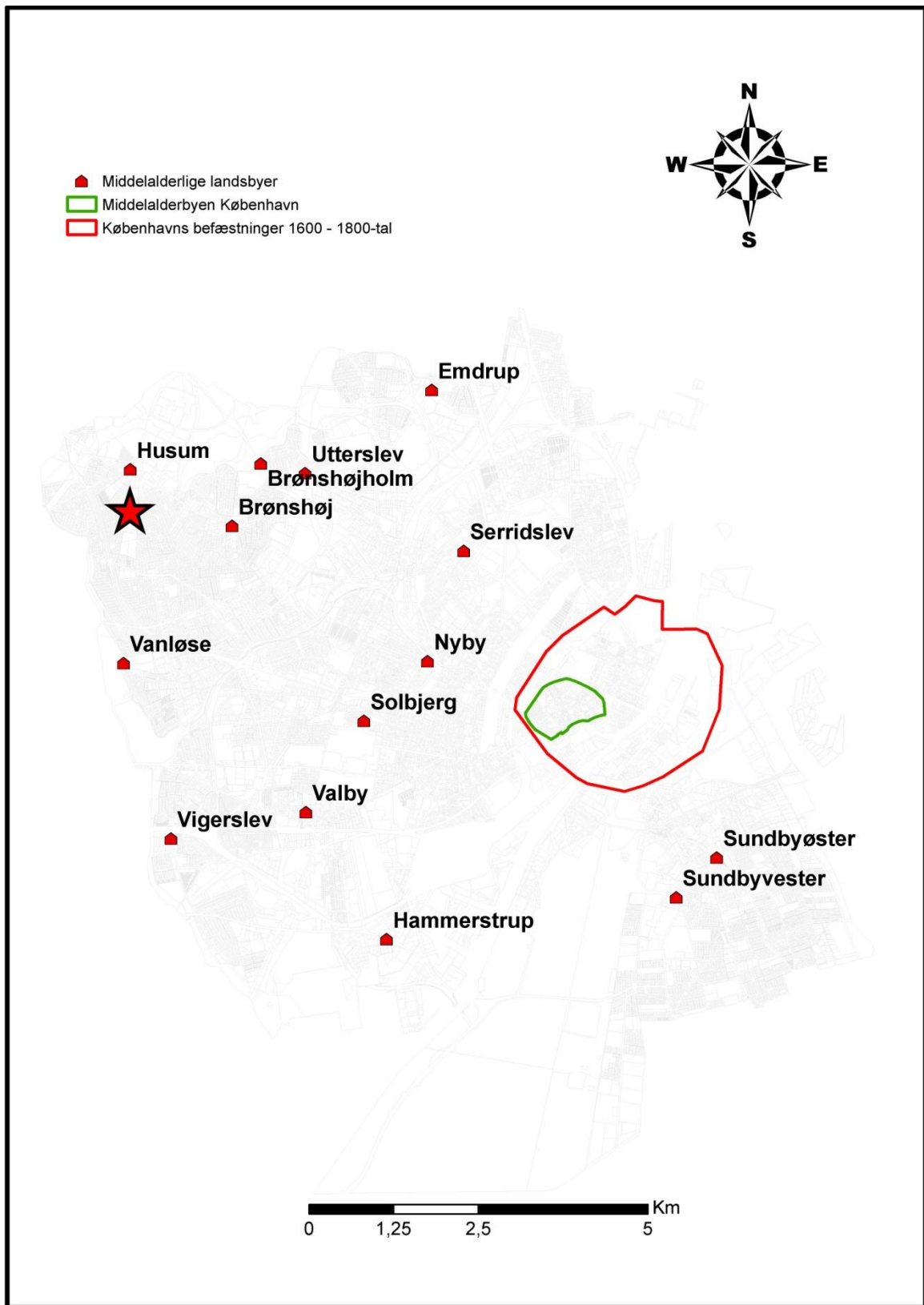
www.copenhagen.dk

Forsideillustration: Arkæologisk forundersøgelse i Husumparken april 2015. Københavns Museum.

© Københavns Museum 2015

Indholdsfortegnelse

1	Abstract.....	5
2	Undersøgelsens forhistorie.....	6
3	Administrative og øvrige data.....	8
3.1	Administrative data.....	8
3.2	Øvrige data.....	8
4	Kulturhistorisk baggrund, topografi, terræn og undergrund.....	9
4.1	Kulturhistorisk baggrund.....	9
4.2	Topografi, terræn og undergrund.....	10
5	Udgravningsmetode.....	12
5.1	Arkæologisk udgravningsmetode.....	12
5.2	Fundindsamling og -håndtering.....	12
5.3	Digital registrering og lagring.....	13
6	Undersøgelsens resultater.....	14
6.1	Diskuterende sammenfatning.....	15
7	Fremtidigt arbejde.....	17
8	Litteraturliste.....	18
9	Anlægs- og lagliste.....	19
10	Fotoliste.....	20

Figur 1. Kort over København med markering af de middelalderlige landsbyer og den undersøgte lokalitet.

1 Abstract

I forbindelse med anlæggelse af kunstgræsbane udførte Københavns Museum en arkæologisk forundersøgelse i Husumparken. Ved undersøgelsen blev der trukket fire søgegrøfter med en samlet længde på omkring 400 meter. Der fremkom rester af en skelgrøft fra stjerneudskiftningen af Husum landsby i slutningen af 1700-tallet samt en gruppe mindre, udaterede fyldskifter, som på grundlag af deres generelle karakter formentlig skal dateres til den forhistoriske periode. Fra det overliggende muldlag opsamledes en lille samling løsfund fra 18-1900-tallet.

English

In connection with the construction of artificial turf on a new soccer field, the Museum of Copenhagen carried out an archaeological pre-investigation in Husum Park. Four trial trenches were excavated with intervals across the site in an EW-direction, totalling app. 400 linear metres of trenches. There were remains of a boundary ditch from the national agrarian reforms in the late 1700s and a group of smaller features, which on the basis of their general character probably be dated to the prehistoric period. From the overlying topsoil layer was collected a small collection of modern debris from the 18-1900s.

2 Undersøgelsens forhistorie

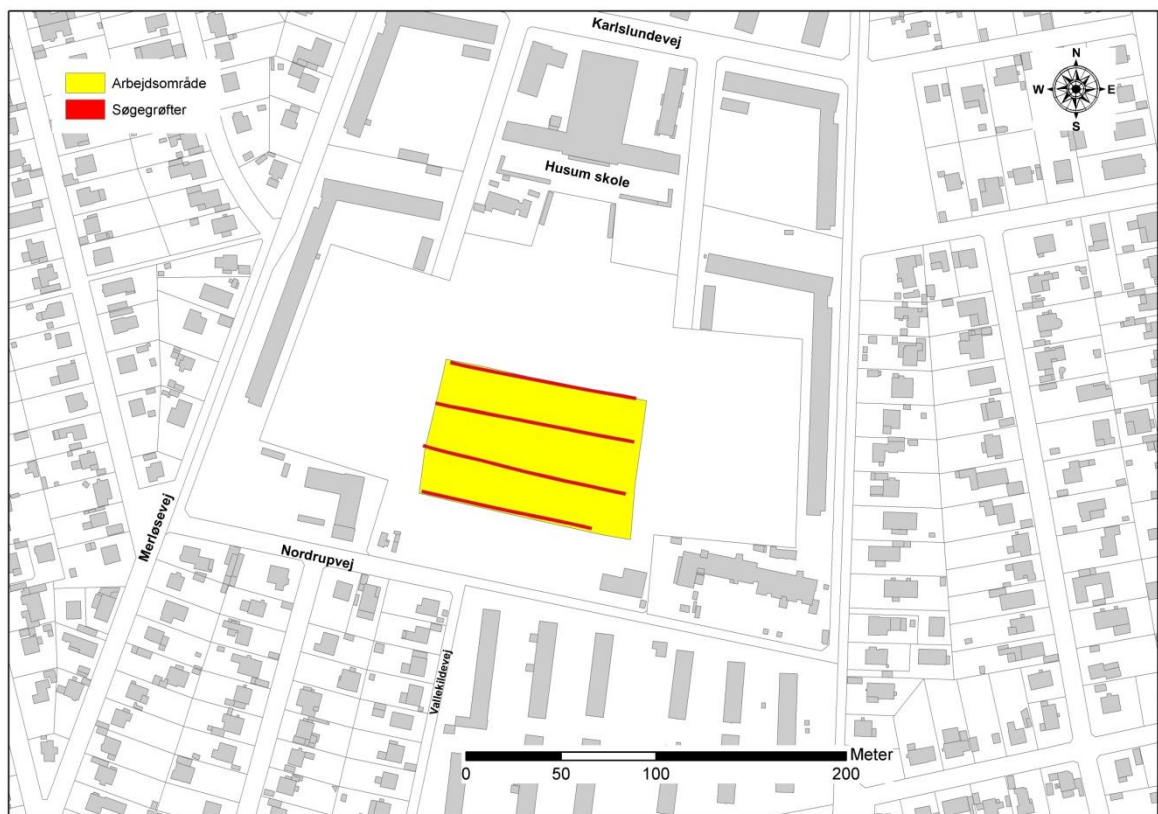
Forud for etablering af kunststofbaner i den sydlige del af Husumparken foretog Københavns Museum d. 8.4.2015 en arkæologisk forundersøgelse for at afklare den mulige tilstedeværelse og udbredelsen af strukturer og kulturlag af arkæologisk interesse (Fig. 2).

Arkivalsk kontrol af det berørte område blev foretaget i Københavns Museums arkiver og i Kulturstyrelsens database (www.kulturarv.dk 2015). Den arkivalske kontrol viste, at der var sandsynlighed for at komme til at støde på kulturlevn fra især forhistorisk tid. Der er umiddelbart syd for den aktuelle lokalitet fundet et formodet depotfund fra yngre stenalder (Tabel 1). Lokalitetens topografiske placering højt i landskabet samt det forhold, at der ikke tidligere har været bebygget på arealet gør den interessant i et arkæologisk lys. Der er således tale om en lav bakke, hvorfra der har været godt udsyn til det omgivende landskab. Dette, kombineret med områdets ubebyggede karakter op gennem tid, gør området interessant fra et arkæologisk synspunkt.

På denne baggrund blev det besluttet at lave en forundersøgelse forud for det aktuelle arbejde for at afdække eventuelle spor af bebyggelse eller anden aktivitet fra forhistorisk tid.

År	Lokalitet	SB-nr.	Arkæologisk observation
1944	Vallekildevej 100-102	020306-27	Fund af tyknakket økse og kornsegl af flint fra yngre stenalder

Tabel 1. Tidligere arkæologiske observationer i området.

Figur 2. Kort med markering af det udgravede område.

3 Administrative og øvrige data.

3.1 Administrative data

- 25.4.2013 Museet modtager henvendelse fra Københavns Kommune vedrørende etablering af kunststofplæne i Husumparken. Københavns Kommune ønsker en forundersøgelse på området.
- 19.2.2015 Der fremsendes budget og argumentation til Kulturstyrelsen for forundersøgelse på det berørte areal.
- 17.3.2015 Museet modtager Kulturstyrelsens godkendelse af budgettet.
- 18.3.2015 Museet modtager bygherres godkendelse af budgettet.

Beretningen og al kommunikation med bygherre, Kulturarvsstyrelsen og andre interessenter forbundet med undersøgelsen er at finde i museets sagsregistreringsdatabase og sagsakter m.v. er desuden lagt i eDoc. Originaldokumentation og genstandsmateriale opbevares hos Københavns Museum under journalnummer "KBM 4085 Husumparken" og internt sagsnummer 2900. En elektronisk kopi af beretningen sendes til bygherre og til Kulturarvsstyrelsen. Beretningen vil desuden blive gjort offentlig tilgængelig på museets hjemmeside www.copenhagen.dk.

Undersøgelserne er bekostet af bygherre jf. Museumslovens § 26 stk. 2, 1. pkt. om arkæologiske undersøgelser i forbindelse med bygge- og anlægsarbejder. Bygherre er Københavns Kommune, Teknik- og Miljøforvaltningen, Byens Fysik, Center for udførelse af Anlæg, Islands Brygge 37, 2300 København S.

3.2 Øvrige data

Arkivalsk kontrol er foretaget af Niels H. Andreasen (Københavns Museum).

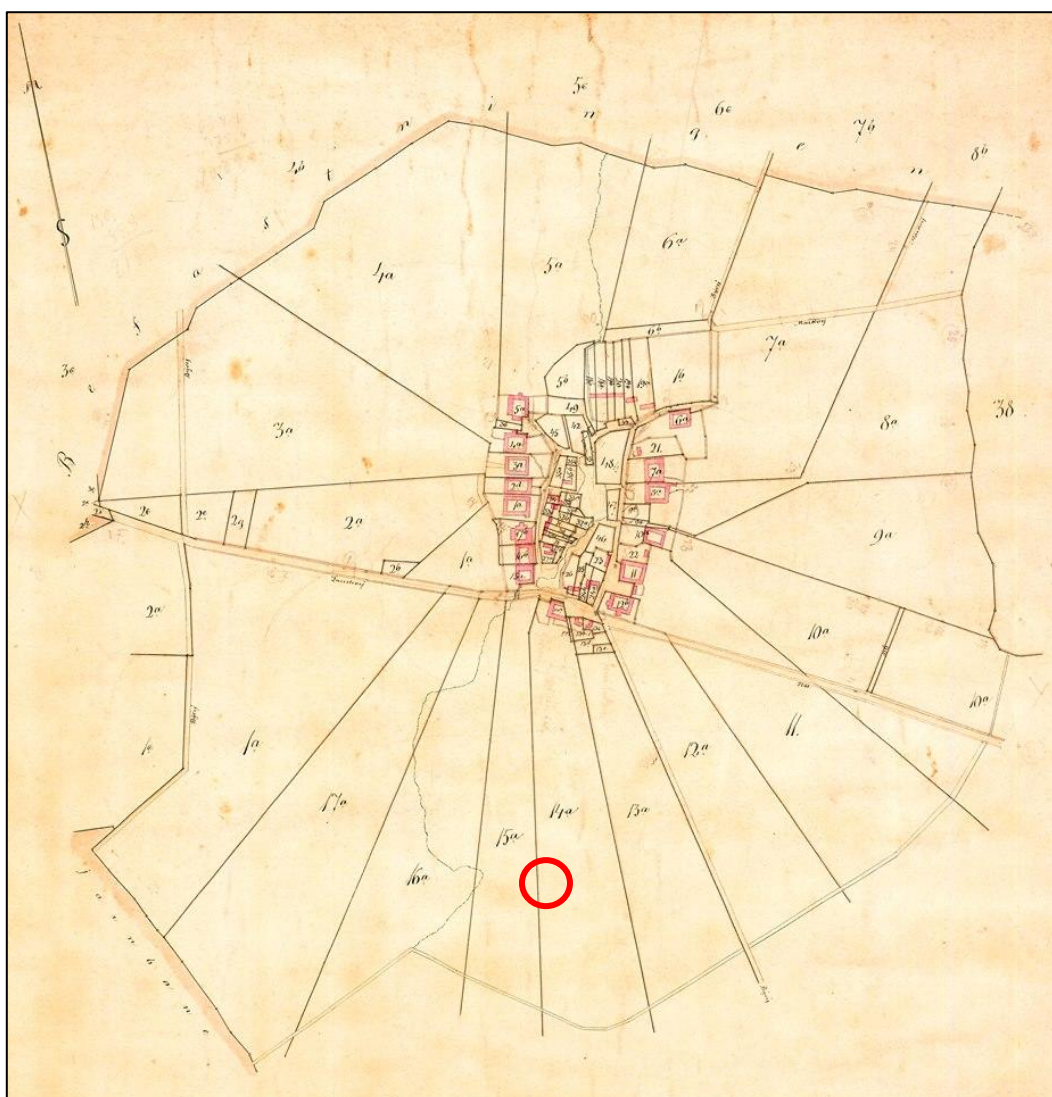
Undersøgelsen blev startet d. 8.4.2014 og afsluttet samme dag. Deltagere i feltarbejdet var arkæologer Claes Hadevik (daglig leder) og Karen Green Therkelsen samt praktikant Abdul Rahman Kosa. Ved undersøgelsen blev der benyttet en gravemaskine på bælte stillet til rådighed af bygherre.

4 Kulturhistorisk baggrund, topografi, terræn og undergrund

4.1 Kulturhistorisk baggrund

Antageligt har der nord for den aktuelle lokalitet ligget en middelalderlig (befæstet?) stormandsgård. Ordet Husum betyder "ved huset" eller "hjemme i borgen" og det virker sandsynligt, at landsbyen er vokset op omkring et sådant holdepunkt.

I 1370 var der en hovedgård og syv bøndergårde og landsbyen og dens hovedgård hørte under biskoppen i Roskilde.¹ Ved reformationen i 1536 kom landsbyen under kronen, og hovedgården deltes siden i to bøndergårde.

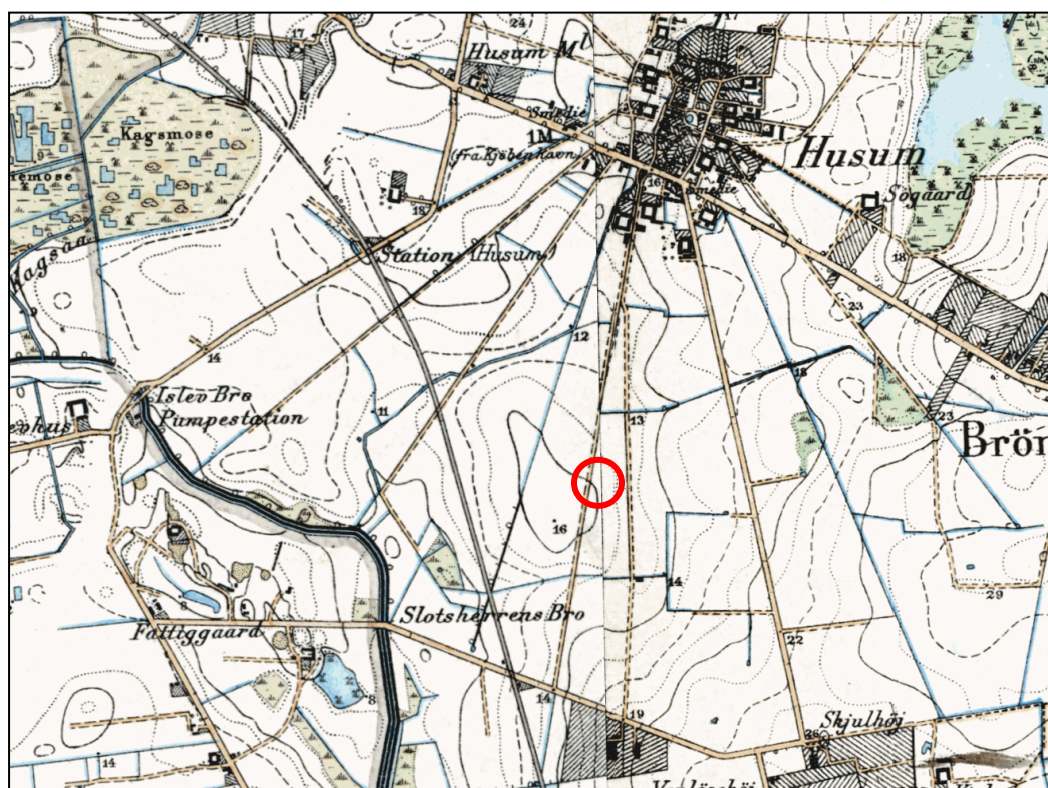
Figur 3. Matrikelkort over Husum By 1869-1888. Københavns Stadsarkiv. Den røde cirkel markerer omtrent hvor den arkæologiske forundersøgelse fandt sted.

¹ Christophersen 1985, 31.

I 1651 var der i Husum 47 heste, 74 stude og køer, 161 får og lam, 129 svin og 4 bistokke, hvilket viser et billede af en velfungerende landsby. Da svenskerne under Københavns belejring i 1600-tallet hjemsøgte og udplyndrede egnen, bestod Husum kun af almindelige bøndergårde og nogle småhuse. Da de svenske soldater var blevet fordrevet, var Husum ødelagt og delvis nedbrudt.

Da landsbyen i 1660 blev givet til Hans Schack som tak for hans indsats under den svenske belejring, byggede han hovedgården Husumgård, som blev nedrevet igen i 1738. Landsbyen bestod i 1782 af 17 gårde, da den stjerneudskiftning blev gennemført, som vedblev med at præge området vej- og gadene (Fig. 3 & 4)

Husum blev en del af Københavns kommune i 1901.²

Figur 4. Udsnit af de Høje Målebordsblade 1842-1899 (sammenlign med Fig. 3). Den røde cirkel angiver det undersøgte område. Bemærk den tidligere markvej som har ligget på arealet, og som har løbet langs den tidligere skelgrøft S1147. Markvejen ligger i forlængelse af den senere Vallekildevej syd for Husumparken.

4.2 Topografi, terræn og undergrund

Husumparken ligger i et lejligheds- og villakvarter i Husum mellem Merløsevej og Smørumvej og ud til Nordrupvej. Parken er et idrætsanlæg til fodbold med klubhuse i de sydlige hjørner. Anlægget er delt op i tre plæner med to cykelstier til adskillelse af plænerne og en række kastanietræer og ahorn langs cykelstierne.

² Fog 1993.

Lokaliteten er beliggende på den nordøstlige del af en lav bakke, hvorfra der har været god udsigt over de omkringliggende områder. Undergrunden består af gulligt, sandet moræneler med få sten.

5 Udgravningsmetode

5.1 Arkæologisk udgravningsmetode

Forundersøgelsen blev udført på et 8100 m² kvadratmeter stort græs-/parkareal, hvor der skulle graves muld af i 0.3-0.4 meters dybde på hele området.

Med udgangspunkt i lokalitetens lovende topografiske placering blev det besluttet at udlægge en række søgegrøfter på undersøgelsesområdet. Søgegrøfterne blev trukket med gravemaskine med rabatskovl. Efter afgravningen af muldlaget blev den blotlagte undergrund afrenset med skovl i de tilfælde, hvor løs jord kunne skjule eventuelle fyldskifter. Det maskinelle gravearbejde blev nøje fulgt af to arkæologer fra Københavns Museum samt en udenlandsk praktikant.

Der blev gravet i alt fire Ø-V-gående grøfter på en bredde af 1.8 m meter og med længder mellem 91 – 106 m (Fig. 5). Afstanden mellem grøfterne varierede mellem 20-24 m. Samlet dækkede de lidt under 697 m² eller næste 9 % af det samlede anlægsareal. Efter GPS-indmåling af feltgrænser og fyldskifter blev fyldskifterne snittet og herefter beskrevet.

Figur 5. Blik mod øst langs søgegrøft Z1064. Bemærk muldlagets ringe tykkelse.

5.2 Fundindsamling og -håndtering

Der blev ikke indsamlet fund fra muldjordshorizonten, og der fandtes ikke fund i de udgravede arkæologiske anlæg.

5.3 Digital registrering og lagring

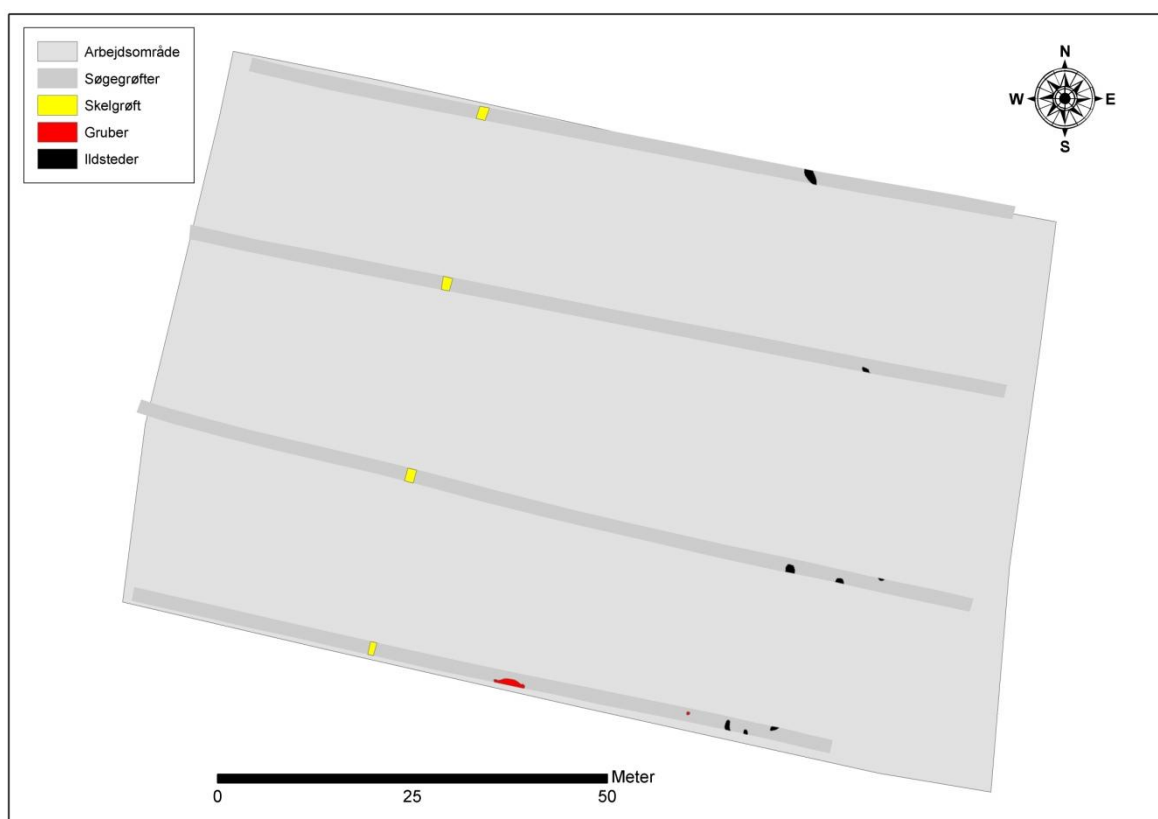
Søgegrøfterne blev indmålt digitalt med museets GPS (model Trimble R6 med tilhørende TSC2 håndholdt dataenhed), der har en præcision på 3 cm både horisontalt og vertikalt. Alle opmålinger er foretaget indenfor DKTMs koordinat system. Prøvegrøfterne har ved opmålingen fået allokeret et unikt identifikationsnummer, genereret af GPS-systemet. Informationerne kunne derefter importeres til museets digitale registreringssystem IntraSIS under sagsnummer K2015:07.³

³ IntraSiS Explorer systemet er udviklet af det svenske kulturministerium og benyttes i forbindelse med indsamling, relatering, strukturering samt arkivering af data.

6 Undersøgelses resultater

Der blev ved undersøgelsen registreret i alt 11 arkæologiske kontekster (Tabel 2).

Dyrkning har formentlig haft en negativ effekt på bevaringen af arkæologiske anlæg. Muldtykkelsen var knap 50 cm, hvorunder der fandtes leret, gulbrun undergrund. Man må formode, at der er sket en vis erosion fra det lave bakkeplateau igennem tid og at dyrkning har bidraget til en nedslidning af de arkæologiske anlæg.

Figur 6. Forundersøgelsesområdet med angivelse af de fundne kontekster.

Anlægstype	Antal	Datering
Skelgrøft	1	Historisk
Ildsteder	8	Forhistorisk
Gruber	2	Forhistorisk
Total	11	

Tabel 2. Registrerede kontekster.

Muldjordshorisont

Der fandtes i muldjordshorisonten S1043 en lille samling 18-1900-tals objekter såsom keramik, glas, emaljegenstande, dyreknogeter, etc., men disse blev ikke indsamlet.

Skelgrøft

Vinkelret på alle fire søgegrøfter fandtes en SSV-NNØ gående grøft, 1.15 m bred og 0.15 m dyb (S1147). Fyldet i grøften mindede meget om den overliggende muldjord/dyrkningshorisont og bestod af brungråt, sandet silt indeholdende trækulsnistre.

Der er med stor sikkerhed tale om en sen 1700-tals skelgrøft fra stjerneudskiftningen i Husum. Stjerneudskiftning var en af de metoder, der under landboreformerne fra slutningen af 1700-tallet blev brugt til at samle landbrugsjorden, der tidligere var spredt på mange lodder, i et sammenhængende jordstykke for den enkelte gård, der blev liggende i byen. Stjerneudskiftning forekom i mindre landsbyer, hvor landsbyen lå centralt placeret på landsbyjorden, og hvor jorden havde en ensartet kvalitet. Her kunne man med fordel lave en stjerneudskiftning, da jordens bonitet var ens. Det betød, at gårdene blev liggende i landsbyen, og at hver gård fik tildelt et langt kileformet markstykke. Set oppe fra strålede markerne i en stjerneformation ud fra landsbyen.

Stjerneudskiftningen var populær hos bønderne, fordi den betød, at man kunne bevare det tætte landsbyfællesskab og den tryghed, det gav, og at ens jord lå i tilknytning til gården. Stjerneudskiftede landsbyer kan i dag ofte kendes på vejføringen, som følger gamle markskel omkring byen. Det samme gør sig gældende i Husum, hvor det af de Høje Målebordsblade fremgår, at en markvej senere anlægges langs S1147 (Fig. 4). Dennes forlængelse mod syd er Vallekildevej.

Ildsteder

Der fandtes en mindre klynge lave fyldskifter mod øst i undersøgelsesområdet, der tolkes som ildsteder (S1044, 1055, 1091, 1098, 1105, 1193, 1206, 1215). Dybden var kun 0.05-0.2 m og afgrænsningen mod undergrunden var generelt rimelig uklar. Der var ingen tydelige lag i anlæggene. Fylden var brungråt, sandet silt og indeholdt varierende mængder af trækulspartikler, trækulsstykker og sten. Fyldskifternes funktion er uvis og det er umuligt at datere dem nærmere, men indholdet af trækul viser, at de oprindeligt kan have ligget i nærheden af en boplads.

Gruber

I den sydligste del af undersøgelsesområdet fandtes et 0.5 m dybt fyldskifte (S1166) med ujævn bund, der kan tolkes som en lertagningsgrube. En lille, 0.2 m dyb grube øst herfor indeholdt lidt aske og der fandtes endvidere små brudstykker af knogle i toppen af gruben (S1184).

6.1 Diskuterende sammenfatning

Det undersøgte areal ligger i et arkæologisk og kulturhistorisk set meget spændende område på en lav bakke syd for den middelalderlige Husum landsby. Fund fra bondestenalderen tæt på området og viser, at der i denne periode har været aktivitet og at bakken har været attraktiv for aktiviteter eller beboelse i oldtiden.

Den arkæologiske undersøgelse i området resulterede i, at der fandtes en gruppe indbyrdes fyldskifter. Det er meget svært at datere disse anlæg præcist men deres generelle karakteristika taler for at de tilhører den forhistoriske periode. Det faktum, at der er fund fra området fra bondestenalderens slutning, forøger naturligvis sandsynligheden for, at de stammer fra denne periode, men medmindre der foretages en nærmere datering ved hjælp af naturvidenskabelige metoder (f.eks. AMS-datering) kan dette ikke umiddelbart klarlægges.

Der skønnes ikke at være arkæologiske interesser på det undersøgte parkstykke i et omfang, der kan danne grundlag for en yderligere arkæologisk udgravning. Området kan derfor hermed frigives til det forestående anlægsarbejde, idet der dog gøres opmærksom på, at hvis der mod forventning skulle dukke fortidsminder op i området ved det videre anlægsarbejde skal Københavns Museum straks kontaktes.

7 Fremtidigt arbejde

Tilstedeværelsen af mulige forhistoriske anlæg på den undersøgte lokalitet, viser at den lave bakke formentlig har været udnyttet i forhistorisk tid. Også depotfundet syd området peger på muligheden for eventuel oldtidsbebyggelse på og omkring bakken. Det vil derfor fortsat fra museets side anbefales, at der ved fremtidige anlægsarbejder i Husumparken udføres arkæologiske forundersøgelser.

8 Litteraturliste

Christophersen, A. 1985. *København og omegn gennem 6000 år. En kortlægning af de arkæologiske interesseområder i Københavns kommune*. Københavns Bymuseum.

Fog, A. 1993. *Husum – Landsbyen der forsvandt: historien om en af de landsbyer, der i 1901 blev indlemmet i København*. Brønshøjs Museums Skriftserie.

9 Anlægs- og lagliste

IntraSIS	Type	Beskrivelse	Datering	Søgegrøft
S1043	Dyrkningshorisont	Brungråt, sandet silt	Historisk	Z1016
S1044	Ildsted	Brungråt, sandet silt m. trækulspartikler og sten	Forhistorisk	Z1016
S1055	Ildsted	Som ovenfor	Forhistorisk	Z1064
S1091	Ildsted	Som ovenfor	Forhistorisk	Z1111
S1098	Ildsted	Som ovenfor	Forhistorisk	Z1111
S1105	Ildsted	Som ovenfor	Forhistorisk	Z1111
S1147	Skelgrøft	Brungråt, sandet silt	Slutningen af 1700-tallet	Z1016, Z1064, Z1111, Z1224
S1166	Lertagningsgrube	Brungråt, sandet silt m. trækulspartikler og sten	Forhistorisk	Z1224
S1184	Lille grube	Som ovenfor	Forhistorisk	Z1224
S1193	Ildsted	Som ovenfor	Forhistorisk	Z1224
S1206	Ildsted	Som ovenfor	Forhistorisk	Z1224
S1215	Ildsted	Som ovenfor	Forhistorisk	Z1224

10 Fotoliste

IntraSIS	Foto Nr.	Motiv	Set mod	Dato	Sign.
100002	CO2_1006	Søgegrøft, oversigtsfoto	SØ	8.4.2015	cha
100003	CO2_1007	Søgegrøft, oversigtsfoto	Ø	8.4.2015	cha
100004	CO2_1008	Søgegrøft, oversigtsfoto	Ø	8.4.2015	cha
100005	CO2_1009	Søgegrøft, oversigtsfoto	NØ	8.4.2015	cha
100006	CO2_1010	Søgegrøft, oversigtsfoto	Ø	8.4.2015	cha
100007	CO2_1012	Søgegrøft, oversigtsfoto	SØ	8.4.2015	cha
100008	CO2_1013	Søgegrøft, oversigtsfoto	V	8.4.2015	cha
100009	CO2_1014	Søgegrøft, oversigtsfoto	SV	8.4.2015	cha
100010	CO2_1015	Søgegrøft, oversigtsfoto	NV	8.4.2015	cha